

Diskursanalyse i dansk

© 2014 Anne Bornerup Græsborg og Mette Møller
Jørgensen og Dansklærerforeningens Forlag og Systime

Kopiering og anden gengivelse af dette værk eller dele deraf
er kun tilladt efter reglerne i gældende lov om ophavsret
eller inden for rammerne af en aftale med Copydan. Al
anden udnyttelse forudsætter en skriftlig aftale med forlaget.

Redaktion: Peter Jensen

Sat med: Minion

Grafisk tilrettelæggelse og produktion: Systime a/s

Omslagsillustration: Trine Brun Hemmingsen

Omslag: Anna Marie Thomasen

Trykt hos: Specialtrykkeriet Viborg
Printed in Denmark 2014

1. udgave 1. oplag

ISBN 978-87-616-6799-1

**DANSK
LÆRER**
foreningens forlag
Rathsacksvej 7
1862 Frederiksberg C
dansklf.dk

systime

Skt. Pauls Gade 25
DK-8000 Aarhus C
Tlf.: 70 12 11 00
systime.dk

Ord, der skaber, hvad de nævner – hvad er diskursanalyse?

Diskursanalyse handler om at analysere måden, vi taler om et emne på. Det er ikke lige meget, hvordan vi bruger sproget, for det kan have betydning for vores handlinger, om vi giver et emne den ene eller den anden medbetydning. Diskursanalyse handler om at finde magten i sproget. *Magten* i bestemt ental, fordi diskursanalysen tager for givet, at sproget aldrig er objektivt, og at vores valg af sprogbrug derfor altid farver emnet, vi taler om. Det kan du se eksempler på her:

Mange studerende modtager SU (Statens Uddannelsesstøtte). Hvilke medbetydninger er der til Statens Uddannelsesstøtte? For det første er der tale om en støtte – dvs. noget man får, som det lyder som om, man er berettiget til. Støtte er noget, man giver, der hvor noget mangler. Afsenderen af denne støtte er staten – det vil sige, at man får dette nødvendige tilskud fra en legitim giver, som de fleste i Danmark nok har tillid til. Denne nødvendige støtte fra staten går til uddannelse af det unge menneske. I de fleste lande er man enige om, at uddannelse er en god investering. Alt i alt klinger Statens Uddannelsesstøtte som et vigtigt, nødvendigt og helt berettiget økonomisk tilskud til unge under uddannelse.

Der er imidlertid blevet sparetider i Danmark, og nogle politikere begyndte at kalde SU'en for cafe penge. Hvorfor det? Første gang, man hørte ordet, var i 1990'erne, hvor staten ville spare penge ved at skære i SU'en til hjemmeboende, for eksempel gymnasieelever. Nogle politikere talte derfor om cafe penge i stedet for SU, og beløbet gik fra at lyde som en berettiget støtte fra staten til uddannelse til at lyde som luksuriøse lommepenge, som de unge sad og drak cafe latte for på cafeerne. Ved hjælp af denne sproglige nydannelse etableredes en SU-kritisk diskurs, som på sigt kan skabe grobund for at skære i SU'en.

Hvad ville der mon ske, hvis vi begyndte at kalde pensionen for et golf tillæg?

Allerede i den kristne skabelsesberetning kan man se, hvordan ordet skaber, hvad det nævner.

begge de repræsenterede verdener. Denne distance illustreres også grammatisk ved, at der lægges afstand til digtets implicite lyriske jeg ved brugen af "du". I dette digt kan den talende stemme ikke finde sig til rette i nogle af de to positioner, der fremstår lige uindbydende og fremmedgjorte.

Hassans digtsamling viste sig at påvirke virkeligheden uden for det fiktive univers. Den affødte en stor debat i både Danmark og Sverige om, hvordan vi kan tale om muslimer i forhold til sociale problemer og social arv i de såkaldte ghettoer, sådan som Hassan beskriver det i digtsamlingen. Den skønlitterære tekst inter文enerede altså i virkeligheden og satte et problem under debat.

Hassans digt er et eksempel på sproglig magt. Man kan se, at man ved hjælp af sproget kan sætte et emne på dagsordenen. Men der findes også sproglig magt, der er mere usynlig end i digtet af Yahya Hassan. Hvad er det for eksempel, der gør, at vi ved, hvad det vil sige at være dansker? At socialdemokratisk politik handler om solidaritet? Eller at piger er anderledes end drenge?

Svaret på disse spørgsmål har vi en fornemmelse af på grund af de stærke diskurser, der omgiver dem. Man kan se diskursen som et bestemt tankesæt omkring et emne. Vi beskriver det også som italesættelsen af et emne: Altså af måden, vi taler om f.eks. piger på, gør, at vi måske opfatter dem som mere feminine, bløde, omsorgsfulde osv.

Diskurs

En diskurs afspejler et bestemt tankesæt omkring et emne og er en bestemt regulerende måde at italesætte et emne på. Sproget er aldrig neutralt, men har derimod en magt, der viser, hvad afsenderen tænker om et emne.

Ofte vil man se en konkret afsender med en bestemt intention, men det er vigtigt at understrege, at den diskurs, der fremskrives, ikke behøver at have en konkret afsender med en bestemt intention. Afsenderen kan ligeledes ubevidst være underlagt en diskurs. I disse tekster vil afsenderen ikke have et klart mål med sin tekst, men diskursanalytikeren vil alligevel kunne afdække en diskurs i teksten.

En tekst er et produkt af den diskurs, den er en del af, men den er også med til at skabe en diskurs. Det er diskursanalytikerens opgave at undersøge og afdække diskurser og på den måde finde magten i sproget.

Om diskursanalyse – introduktion til begreber

I danskfaget beskæftiger vi os med tekster inden for tre stofområder: Sprog, litteratur og medier. Det vil sige, at en tekst både kan være skønlitteratur, sagprosa, billeder og levende billeder. Man kan læse mere om diskursanalyse af de forskellige typer af tekster i kapitlet *Hvornår kan man bruge diskursanalyse i dansk?*, se side 36. Her følger en introduktion til de grundlæggende begreber i diskursanalyse. Begreberne er taget fra Ernesto Laclau og Chantal Mouffes diskursteori. Herudover præsenteres Norman Faircloughs tredimensionelle model for diskursanalyse.

Man har i diskursanalyse fokus på den kommunikation, der foregår gennem tekster i bred forstand. Den måde, vi italesætter et emne på, påvirker vores holdninger til emnet og derfor også vores handlinger. Som vi lige har set, har det betydning, når vi italesætter SU som cafepenge, da ordvalget er med til at skabe et bestemt tankesæt om SU – det vi i diskursanalyse kalder for en diskurs.

Vi skal nu se nærmere på begreberne inden for diskursanalyse med udgangspunkt i diskurser om rygning. Rygning er et felt, hvor diskursen har ændret sig med tiden. Når rygning i dag italesættes som sundhedsskadeligt, regulerer det vores handlinger: Mange vil gerne holde op med at ryge, nogen synes, at rygning er generende, og andre synes endda, at rygning signalerer mangel på selvkontrol.

Den ikoniske Marlboro-mand – rygning er maskulint

Når man foretager en diskursanalyse, tager man udgangspunkt i et bestemt nøglebegreb – nodalpunktet. Omkring nodalpunktet etableres en diskurs, det vil sige et bestemt tankesæt i forhold til nodalpunktet eller en bestemt italesættelse af nodalpunktet. I dette tilfælde er rygning nodalpunktet, og de ord og billeder, vi bruger, når vi italesætter rygning, skaber en bestemt diskurs om rygning.

Hvis vi ser på billboard-reklamen for Marlboro-cigaretter, kan vi se en bestemt fremstilling af en ryger. Vi ser en solbrændt, muskuløs outdoor-mand med cowboyhat og lasso.

Hvert af disse elementer har konnotationer (medbetydninger), der er med til at italesætte Marlboro-manden og rygning på en bestemt måde – eksempelvis konnoterer cowboylooket frihed og maskulinitet samtidig med, at det muskuløse og solbrændte konnoterer sundhed og styrke. Disse enkeltelementer danner tilsammen en ækvivalenskæde, der italesætter nodalpunktet rygning positivt og derved skaber en positiv diskurs om rygning. En ækvivalenskæde er altså de enkeltelementer, som nodalpunktet er bestemt ved, og hvert element kan have konnotationer, som er med til at italesætte nodalpunktet på en bestemt måde.

Målet med denne reklamekampagne var at introducere filtercigaretten for mænd. Filtercigaretten blev i 1960'erne set som en feminin cigaret, og derfor er det rå look helt afgørende. Vi ser altså her en positiv diskurs om rygning og en maskulin diskurs om filtercigaretten. Rygning er for de rå, maskuline og frihedselskende.

En nutidig rygekampagne – rygning er sundhedsskadeligt

I 2013 lancerede Sundhedsstyrelsen kampagnen *Et godt liv uden røg*, som du her kan se et uddrag fra.

Transskriberet uddrag fra *Et godt liv uden røg*

Speaker:

"Når du ryger, skader du både dig selv og din familie. Hver gang, du inhalerer røg, er du i gang med at nedbryde din krop. Men du gør også mennesker omkring dig utilpasse og syge. Mænd og kvinder har røget meget gennem tiden, både i Danmark og resten af verden. I årtier har det været normalt og accepteret at ryge. De fleste begyndte med tobakken, da de var helt unge. Både cigaretter, cerutter, cigarer, pibe og vandpibe. Tiderne skifter, og i dag ved man, at tobak og røg er farligt for dit helbred."

Martin Døssing, Læge:

"Rygerne lever i gennemsnit 10 år kortere, og hver gang, at man som ryger har røget en cigaret, så har man skåret et kvarter af sit liv."

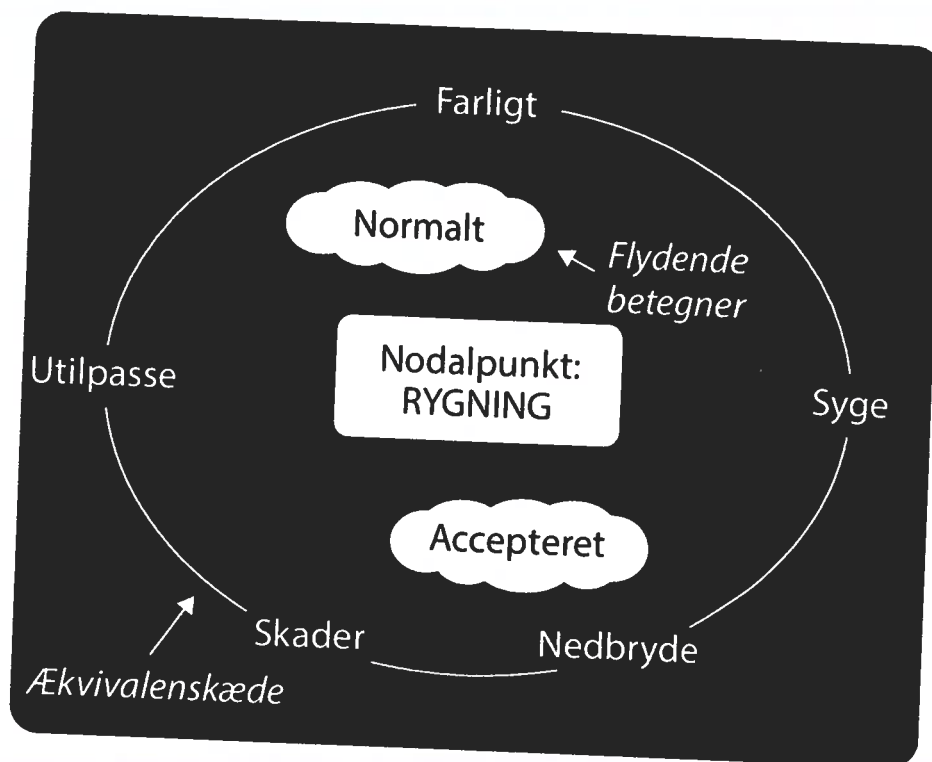
Transskriberet uddrag fra Et godt liv uden røg. Gengivet med tilladelse fra Umloud Untd

Det er stadig **nodalpunktet** rygning, der er i fokus. Vi skal nu gå sprogligt til værks og se nærmere på de ord, Sundhedsstyrelsen bruger, når der tales om rygning: De ord, der skaber diskursen.

De ord, der er markeret med **gult**, italesætter rygning på en stærkt kritisk måde. Tidligere så vi, hvordan enkelte billedelementer skaber en ækvivalenskæde, der italesætter nodalpunktet på en bestemt måde og skaber en positiv diskurs om rygning. Når vi undersøger sprogbrugen inden for en diskurs, vil det selvsagt være ord, der er med til at italesætte nodalpunktet. Her har vi eksempelvis en **ækvivalenskæde** af ord: *skader ~ nedbryde ~ utilpasse ~ syge ~ farligt* m.fl., der beskriver nodalpunktet rygning og med ordvalget er med til at skabe en kritisk diskurs, hvor rygning italesættes som sundhedsskadeligt.

I forlængelse heraf kan vi sige, at det at ryge og rygere bliver **konnoteret** med sygdom og kropsligt forfald. Det er Sundhedsstyrelsen, der er afsenderen, og således er kampagnen et udtryk for statens holdning og et forsøg på at regulere borgernes adfærd. Måske vil Sundhedsstyrelsen med sin høje etos have held med denne regulering.

Når man arbejder på ordniveauet, vil man opleve, at nogle ord kan høre til forskellige diskurser. Hvilken diskurs hører ordene *normalt* og *accepteret* markeret med **grønt** til? De kan høre til begge diskurser: I den ene diskurs (repræsenteret ved Marlboro-manden) er det normalt og accepteret at ryge, idet det er maskulint og sejt, mens det i Sundhedsstyrelsens diskurs er normalt og accepteret at værne om sin sunde krop ved netop ikke at ryge. Sådanne ord kaldes for **flydende betegnere**. Flydende betegnere er indholdstomme plusord, som får deres betydning gennem diskursen, og som flere diskurser kan kæmpe om at indholdsudfylde.

Kampen mellem diskurser

Nu har vi set to forskellige diskurser om rygning, og det er tydeligt, hvordan synet på rygning har ændret sig med tiden, men der findes også i dag flere samtidige diskurser om rygning. I sådanne tilfælde taler man om **antagonistiske diskurser** (modsatrettede diskurser). I en tekst vil man ofte kunne identificere den antagonistiske diskurs ved at se på, hvad teksten skriver sig op imod; hvad den forsøger at gendrive. I ikke-rygerkampagnen skriver Sundhedsstyrelsen sig op imod en diskurs om, at rygning er almindeligt og acceptabelt, måske ligefrem attraktivt, som vi har set det i reklamen med Marlboro-manden. I dag vil der også blandt nogle kunne findes en antagonistisk diskurs, hvor rygning konnoterer frihed, liberalisme og oprør mod autoriteter. Den herskende holdning i samfundet er dog, at rygning er sundhedsskadeligt. Det vil sige, at der er en **hegemonisk diskurs** om rygning. Antagonismen er blevet forskubbet, så det ene standpunkt entydigt har vundet, og det modsatte synspunkt kun findes i små lommer eller subkulturer. Den hegemoniske diskurs kan helt konkret ses i lovgivningen på rygeområdet, hvor der er kommet rygeforbud mange steder i det offentlige rum.

I 2004 stiftede Johnny Madsen, Kim Larsen, Thomas Helmig og Klaus Kjellerup foreningen Den Gule Negl som et oprør mod statens indgriben i rygernes adfærd under sloganet "Livet skal nydes - ikke forbydes". Sprogligt skaber de en positiv diskurs om rygning, idet rygning kobles sammen med frihed, nydelse og også med oprør mod autoriteter. Med jokus på nydelse frem for sundhed tager gruppen kampen op mod den hegemoniske rygediskurs.

Diskurs og samfund

I Norman Faircloughs tredimensionelle model for diskursanalyse kan vi se samspillet mellem tekst, diskurs og samfund.

Inderst ses **tekstens egen dimension** – dvs. teksten, som vi analyserer. På det mellemste trin ses den **diskursive praksis**, hvor teksten ses i forhold til tekstproduktion og modtagelsen af teksten. I forhold til tekstproduktion undersøges de eksisterende diskurser og genrer, som benyttes i forbindelse med skabelsen af en tekst. I forbindelse med modtagelsen af teksten undersøges, hvordan tekstmodtagerne fortolker teksterne. Yderst ses den **sociale praksis**, hvor teksten sættes i relation til samfundet. Alle tre dimensioner skal inddrages i en diskursanalyse.

Det spændende er, hvordan en tekst kan farve en diskurs, eller en diskurs kan farve en tekst, så det får betydning for den sociale praksis. Denne vekselvirkning er **dialektisk** – det vil sige, at der er en gensidig påvirkning mellem tekst og kontekst. Det er altså vigtigt at være opmærksom på, at teksten er et produkt af den diskurs, den er en del af, men at den også er med til at skabe en diskurs.

Hvis vi går ud fra Faircloughs model, er Sundhedsstyrelsens kampagnevideo selve teksten, hvor vi undersøger, hvordan rygning italesættes. I den diskursive praksis er teksten produceret af Sundhedsstyrelsen. Sundhedsstyrelsen er afsenderen med en klar intention om at få folk til at holde op med at ryge. Det er også i den diskursive praksis, at teksten kommunikerer til modtageren, som kan påvirkes af den diskurs, der fremskrives om rygning. Det dialektiske forhold mellem tekst og samfund ses her ved, at den kritiske diskurs om rygning medfører, at der i vores samfund skabes kritiske tekster om rygning. Omvendt er det også de kritiske tekster om rygning, der er med til at skabe den kritiske diskurs om rygning. I den sociale praksis ser vi, hvilken effekt diskursen har på vores handlinger. Måske holder vi op med at ryge? Det ses som nævnt også på lovgivningsområdet, hvor der nu er rygeforbud på offentlige institutioner, så eksempelvis gymnasieelever ikke længere må ryge på skolens område.

Inden for et område vil der altid herske en kamp mellem den hegemoniske diskurs og antagonistiske diskurser. Det er i denne kamp, der kan ske en ændring af den hegemoniske diskurs. Man kan på den ene side sige, at diskursen er levende, den ændrer sig hele tiden. På den anden side er det en langsom og krævende proces. Diskurser ændrer sig ikke blot ved hjælp af en enkelt talehandling. Diskurser er træge at ændre.

Det er diskursanalytikerens opgave at kortlægge diskurserne og de forandringer, der sker indenfor et felt.

At etablere en diskurs: Fire antagonismepar

I arbejdet med diskursanalyse er det interessant at se på, hvilke antagonismer, der findes inden for et diskursivt felt. En diskurs kan styrke sin egen position ved at hævde sig i forhold til en anden diskurs. Man kan sige, at en diskurs etablerer sig i modsætning til en anden.

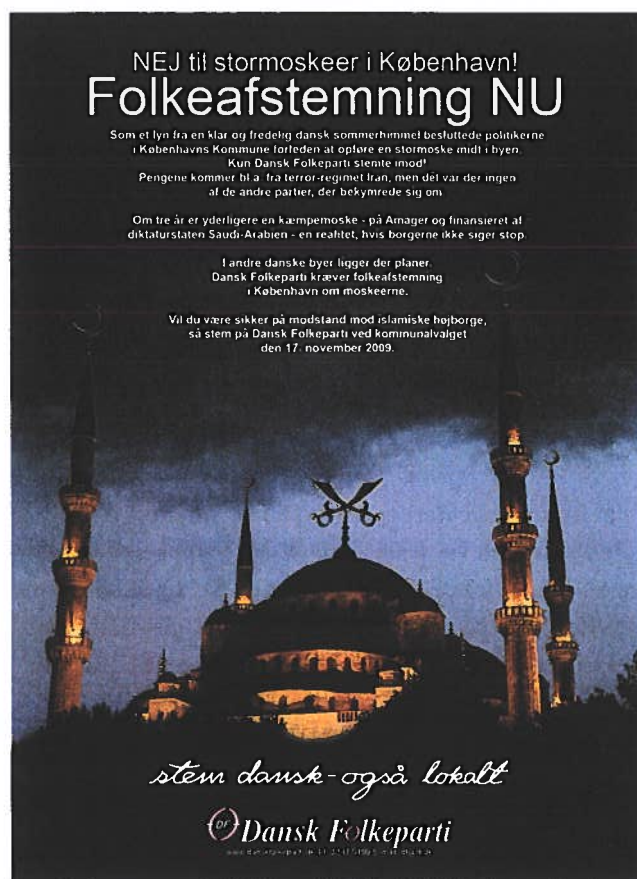
Modsætninger er en udbredt måde, hvorpå mennesket kan skabe struktur og klassifikation i sin tilværelse. Vi vil her opstille tre antagonismepar, som er grundlæggende for, hvordan vi som mennesker orienterer os i verden. Mennesket forstår sig selv i tid og rum ud fra orienteringerne ude-inde, oppe-nede og før-efter. Denne orientering er instinktiv, intuitiv og forstås uden at blive sprogliggjort – det vil sige, at den er før-sproglig. I det følgende ses en uddybning af de tre grundlæggende orienterings-antagonismepar. Herudover introduceres et fjerde antagonismepar, som ikke er grundlæggende og før-sprogligt, men som er basis for moderne, politisk positionering, nemlig højre-venstre. I nogle tilfælde er flere antagonismepar i spil på samme tid. Oftest vil et antagonismepar dog stå tydeligere frem end de andre.

Ude-inde

Vi støder ofte på modsætningen mellem et "os" og et "dem". Definitionen af "os" styrkes ved at forklare, hvem vi ikke er. På den måde opstilles en antagonisme, hvor forskellene understreges; nogle er inkluderede, og andre er ekskluderet fra det fællesskab eller de værdier, som beskriver "os".

I forbindelse med kommunalvalget i 2009 lancerede Dansk Folkeparti en kampagne mod stormoskeer i flere danske byer.

I annoncen opfordres vælgerne til at stemme dansk, hvilket i denne sammenhæng er ensbetydende med en modstand mod stormoskeer. I teksten italesættes Danmark som "fredelig" og med en "klar sommerhimmel". I modsætning hertil ses billedet af stormoskeen med en truende mørk himmel, og i tekstfeltet beskrives det, hvordan stormoskeer er finansieret af "terrorregimet Iran" eller "diktaturstaten Saudiarabien". På den måde skabes et skræmmebillede af en fremmed kultur, der vil true den danske. Kampagnen skaber via tekst og billede en klar antagonisme mellem en truende ny kultur (ude) og den fredelige danske kultur (inde). Dansk Folkepartis konstruktion af ude og inde skal

føre til, at modtageren stemmer "dansk", hvilket her er lig med at stemme DF. Her er det underforstået, at partier, der støtter stormoskeer, er udanske.

Oppe-nede

Modsætningen mellem oppe og nede afspejler et samfundshierarki: Mellem magteliten og den lille mand eller mellem rig og fattig. Dette antagonismepar kan ses i mange forskellige typer af tekster. Fælles for dem er, at de ofte har en samfundsmæssig agenda. I Martin Andersen Nexøs novelle *Lønningsdag - En idyl* (1900) fremstilles en stærkt kritisk diskurs i forhold til klassesamfundet.

Lønningsdag – En idyl (uddrag)

Arbejderne har set solen gå i bjerge og røgen stige op fra hytterne; de har rømmet op og lagt værktøjet til side; nu står de i små klynger og venter på værkejeren. Der lige henne på enden af åsen ligger hovedgården, derfra skal han komme. Fandens også, at man ikke kan få sine surt erhvervede penge i ordentlig tid! Bare han ikke er rejst bort lige som forleden lørdag.

Endelig kommer han fulgt af sin store hund. Han har skindposen i hånden, så er der altså penge på markedet i dag! Om en god halv time kan man være hjemme med ugelønnen; det er ned ad bakke; og med otte kroner i lommen bliver man let til bens.

Martin Andersen Nexo: Lønningsdag - En idyl, 1896

Lavest i samfundshierarkiet findes arbejderne, der bor *nede* i hytterne. De har arbejdet til solnedgang, men kan ikke være sikre på at få deres ugeløn. Neden for bakken kan de se røgen stige op fra deres huse, hvor koner og sultne børn venter. Tanken om de otte kroner, der er stillet dem i udsigt, gør dem let til mode.

I modsætning hertil fremstilles værkejeren, der bor på hovedgården *oppe* for enden af åsen. Han kommer med skindposen og hunden, når det passer ham. Det er ham, der har magten, og arbejderne kan ikke være sikre på at modtage lønnen. Faktisk viser det sig, at de denne dag ikke modtager løn, da værkejeren i stedet tager til byen med sin søn for at spille kort.

Modsætningen mellem de to klasser er tydelig, og idet arbejderne fremstilles med sympati skabes en kritisk diskurs overfor klassesamfundet.

Før-efter

Her opstilles modsætningen mellem at være reaktionær overfor at være moderne og forandringsparat. Begge positioner kan italesættes positivt eller negativt.

Et eksempel på før-efter-antagonismen finder vi i italesættelsen af skolen. Engang gik man i "den sorte skole", som var præget af hård disciplin, udenadslære og korporlig afstraffelse. Med reformpædagogikken og den moderne skoles indtog betragtes den gammeldags sorte skole som et "før", vi tager afstand fra,

i modsætning til skolen nu (efter). I dette eksempel er der en klar favorisering af efter. Det samme er tilfældet i Sundhedsstyrelsens antiryggekampagne, hvor rygning italesættes som skadeligt. I kampagnen understreges det, at "tiderne skifter", og at vi i dag er blevet klogere. Men vi kan også finde eksempler på før-efter-antagonismer, som italesætter fortiden som positiv frem for nutiden – i nogle tilfælde var alting bedre i gamle dage.

Et mere komplekst billede finder vi for eksempel i italesættelsen af forskellige familieformer. I det senmoderne samfund er den traditionelle kernefamilie udfordret af alternative familieformer og måske også af et attraktivt singleliv. I dette tilfælde kan man finde eksempler på en favorisering af både det traditionelle "før" og det moderne "efter" alt efter afsender.

Højre-venstre

Det fjerde antagonismepar er som før skrevet ikke en grundlæggende, for-proglig og almenmenneskelig orientering i tid og rum, men snarere en politisk konstruktion med rødder i nyere historie. Antagonismens to poler har dog ændret sig med tiden. Frem til socialdemokratiets konsolidering i dansk politik var akse mellem det konservative højre og venstre-bønderne. De sidste godt 100 år har vi dog forstået højre-venstre-antagonismen som værende imellem en socialistisk, rød fløj over for den borgerlige, blå fløj, som rummer både liberalismen og konservatismen. I dag taler man dog om, at der er en opblødning i blokpolitikken, og at der nogle gange ikke er stor forskel på rød og blå politik.

Som eksempel på højre-venstre-antagonismen stod der på en af socialdemokratiets kampagneplakater i 2007 "Skattelettelse eller velfærd". Der blev altså opstillet en antagonisme mellem at være rød og vælge velfærd frem for at være blå og vælge skattelettelse (og underforstået fravælge velfærden). Når man hører statsministerens nytårstale, vil man typisk også her kunne se antagonismen mellem højre og venstre.

Begrebsoversigt, opgaver og analyseeksempel

Nodalpunkt	Tekstens nøglebegreb og omdrejningspunkt, der etableres en diskurs omkring.
Ækvivalenskæde	En kæde af ord, som italesætter nodalpunktet på en bestemt måde.
Flydende betegner	Indholdstomme plusord, som får deres betydning gennem diskursen, og som flere diskurser kan kæmpe om at indholdsudfylde.
Konnotationer	Medbetydninger.
Antagonistiske diskurser	Kæmpende diskurser, der repræsenterer modsatrettede holdninger.
Hegemonisk diskurs	Den herskende diskurs.
Dialektisk forhold	Gensidig påvirkning.
Faircloughs tredimensionelle model	• Tekstens egen dimension: Teksten, der skal analyseres. • Den diskursive praksis: Teksten set i forhold til tekstproduktion og modtagelse. • Den sociale praksis: Teksten sættes i relation til det omgivende samfund.
Antagonismepar	Modsætningspar inden for et diskursivt felt. • Oppe-nede: Modsætning mellem oppe og nede i samfundshierarkiet. Begge positioner kan italesættes positivt. • Ude-inde: En modsætning mellem at være inkluderet og ekskluderet. • Før-efter: Tidslig modsætning, hvor begge poler kan italesættes som positive eller negative. • Højre-venstre: Politisk og historisk modsætning mellem liberalisme og socialisme.

Opgave: Statsministerens nytårstaler

1. Gå ind på Danske Taler (<http://www.dansketaler.dk/>) og find en statsministers nytårstale.
2. Foretag en diskursanalyse og suppler med din viden om sproglige virkemidler (se evt. kapitlet *Diskursanalyse af sagprosa*, se side 37).

3. Anvend både Laclau og Mouffes begreber samt undersøg talen ud fra Faircloughs tredimensionelle model.

Eksemplarisk analyse af Bushs tale efter terrorangrebet d. 11. september 2001

Daværende præsident i USA Georg W. Bush holdt denne tale umiddelbart efter terrorangrebet på USA d. 11. september 2001. Den islamistiske organisation al-Qaeda påtog sig ansvaret for angrebet.

Læs talen inden du læser den eksemplariske analyse.

Præsidentens tale til nationen

Præsidenten: God eftermiddag. På min ordre har det amerikanske militær indledt angreb på al-Qaedas træningslejre og Talebanregimets militære anlæg i Afghanistan. Formålet med disse meget præcise manøvrer er at forhindre, at Afghanistan bliver brugt som aktiv base for terrorister samt at angribe Talebanregimets militær.

Vores trofaste venner, Storbritannien, kæmper ved vores side i denne operation. Andre af vores nærmeste venner, heriblandt Canada, Australien, Tyskland og Frankrig har forpligtiget sig på at hjælpe, når indsatsen for alvor kommer i gang. Mere end 40 lande i Mellemøsten, Afrika, Europa og Asien har givet os lov til at bruge deres luftrum og landjord. Yderligere mange deler deres efterretningsoplysninger med os. Vi har hele den samlede verden bag os.

For over to uger siden fremsatte jeg en række klare og entydige krav til Talebanlederne: Luk terroristernes træningslejre, udlevér al Qaeda-netværkets ledere, løslad alle udlændinge, herunder amerikanske statsborgere, som uretmæssigt tilbageholdes i jeres land. Ingen af disse krav blev opfyldt. Og nu må Taleban betale prisen. Ved at ødelægge træningslejre og afbryde kommunikationen vil vi gøre det sværere for terroristnetværket at oplære nye rekrutter og koordinere deres ondsindede planer.

I begyndelsen vil terroristerne sandsynligvis forsøge sig yderligere og grave sig dybere ind i deres huler og andre forskansede skjulesteder. Vores militære indsats har også til hensigt at rydde vejen for vedvarende, omfat-

tende og ubarmhjertige operationer, der skal drive dem ud, så de kan blive stillet til ansvar for deres forbrydelser.

Samtidig vil Afghanistans undertrykte folk mærke USA's og vores allieredes gavmildhed. Når vi slår til mod militære mål, vil vi også kaste mad, medicin og forsyninger ud til de sultende og nødlidende mænd, kvinder og børn i Afghanistan.

USA er det afghanske folks ven, og vi er også venner med næsten en milliard mennesker over hele verden, som praktiserer den islamiske tro. USA er fjende af dem, der hjælper terrorister, og de barbariske forbrydere, der krænker en stor religion ved at begå mord i dens navn.

Denne militære aktion er en del af vores felttog mod terrorisme, en ny front i en krig, der allerede er i gang gennem diplomati, efterretningsarbejde, indefrysning af finansielle midler og arrestationer af kendte terrorister, udført af lovens håndhævere i 38 lande. På grund af vores fjendes karakter og rækkevidde må vi sejre i denne konflikt ved tålmodigt at samle på sejre og ved at imødegå en række udfordringer med stålsat vilje og beslutsomhed.

I dag fokuserer vi på Afghanistan, men kampen er mere omfattende end som så. Enhver nation må træffe et valg. I denne konflikt kan man ikke være neutral. En hvilken som helst nation, der støtter de lovløse og dem, som myrder uskyldige mennesker, bliver selv lovløse og mordere. Og en sådan ensom kurs må de følge på eget ansvar.

Jeg taler i dag til jer fra Det Hvide Hus, et sted, hvor amerikanske præsidenter har arbejdet for freden. Vi er en fredelig nation. Men som vi på pludselig og tragisk vis har lært, kan der ikke være nogen fred i en verden med pludselig terror. Stillet over for tidens nye trussel kan man kun opnå freden ved at forfølge dem, som truer den.

Vi har ikke bedt om denne opgave, men vi vil udføre den. Denne militære indsats har fået navnet Enduring Freedom (Varig Fred). Vi vil ikke blot forsvare vores dyrebare friheder, men også alle andre mennesker rundt omkring i verden og deres frihed, så deres børn kan vokse op i en verden uden frygt.

Jeg kender mange amerikanere, der føler frygten i dag. Og vores regering tager de nødvendige sikkerhedsforanstaltninger. Alle ordenshåndhævere og efterretningstjenester arbejder for fuld kraft rundt omkring i Amerika,

over hele verden, og de gør det hele døgnet rundt. Efter ordre fra mig har mange guvernører mobiliseret hjemmeværnet i bestræbelserne på at styrke sikkerheden i lufthavnene. Vi har indkaldt reserver for at styrke vort militær og øge beskyttelsen af vores hjemland.

I de kommende måneder vil tålmodigheden være en af vores styrker – tålmodigheden med den megen venten, som er konsekvensen af øget sikkerhed – tålmodighed og forståelse for, at det vil tage tid at nå vores mål, og tålmodighed med alle de ofre, vi måtte bringe.

I dag bringes disse ofre af medlemmer af vores væbnede styrker, som nu forsvarer os så langt hjemmefra, og af deres stolte og bekymrede familier. Nationens øverstbefalende sender Amerikas sønner og døtre i krig i et fremmed land med største deltagelse og megen bøn. Vi beder de, der bærer vores uniform, om meget. Vi beder dem om at forlade dem, de elsker, rejse langt væk, risikere lemlæstelse og endda at være forberedte på at bringe det allerstørste offer – deres liv. De er dedikerede, de er ærefulde, de repræsenterer det bedste ved vores land. Og vi er taknemmelige.

Til alle mænd og kvinder i vores militær – hver sømand, hver soldat, hver pilot, hver kystvagt, hver marinesoldat – siger jeg dette: Din mission er erklæret, din målsætning er klar, dit mål er retfærdigt. Du har min fulde tillid, og du vil have alle de redskaber til rådighed, som du får brug for, når du skal gøre din pligt.

Jeg modtog for nylig et rørende brev, der siger meget om Amerika som nation i disse svære tider – et brev fra en pige i 4. klasse, hvis far er i militærtjeneste. Hun skrev: "Selvom jeg ikke ønsker, at min far skal i kamp, vil jeg godt give ham til dig".

Dette er en værdifuld gave, den største gave, hun kunne give. Denne unge pige ved, hvad Amerika handler om. Siden 11. september har en hel generation af unge amerikanere opnået ny forståelse af frihedens værdi, og hvad den koster i form af pligt og ofre.

Mange slutter sig nu til kampen. Vi vil ikke vakle, vi vil ikke trættes, vi vil ikke tøve, og vi vil ikke fejle.

Fred og frihed vil sejre.

Tak. Og må Gud fortsat velsigne Amerika.

George W. Bush: Tale til nationen, 7. oktober 2001. Kilde: The White House. Oversat af System.

Opgave: Uddrag fra Osama bin Ladens respons på Bushs tale

Osama bin Laden var leder af al-Qaeda, og talen, som er oversat fra et lyd-bånd, blev bragt i *Berlingske Tidende* d. 16. april 2004.

1. Find ækvivalenskæden til nodalpunktet USA i uddraget fra Osama Bin Ladens tale.
2. Hvordan indholdsudfyldes den flydende betegner "retfærdighed" i Osama Bin Ladens tale?

Osama Bin Ladens tale (uddrag)

"I mine hænder er et budskab, som skal minde jer om, at retfærdighed er en pligt over for de, man elsker og de, man ikke elsker. Og folks rettigheder lider ikke skade, hvis modstanderen taler højt om dem.

Det vigtigste ved sikkerhed er retfærdighed og al uretfærdighed og aggressioners ophør. Man siger, at undertrykkelse dræber undertrykkerne og uretfærdighedens arnested er ondskaben selv. Situationen i det besatte Palæstina er et eksempel. Det, der skete den 11. september [2001] og den 11. marts [Madrid-togbomberne], er jeres egen 'vare', der blev sendt retur til jer.

Det er et faktum, at sikkerhed er et presserende behov for hele menneskeheden. Vi mener ikke, at I kan monopolisere den. Endvidere lader årvågne mennesker ikke deres politikere pille ved deres sikkerhed.

Når det er sagt, vil jeg gerne tilføje, at stempelingen af os og vore handlinger som terrorisme også er en beskrivelse af jer selv og jeres handlinger.

Reaktioner sker på samme niveau som den originale handling. Vore handlinger er dermed reaktioner på jeres handlinger, som repræsenteret ved jeres destruktion og mord på vore slægtninge i Afghanistan, Irak og Palæstina."

(...)

"Hvilken tro er det, der betragter jeres dræbte som uskyldige og vores dræbte som værdiløse? Og hvilket princip er det, som ser jeres blod som den ægte vare og vores som vand? Hævngerninger er retfærdige

og den, som starter de uretfærdige handlinger, bærer størstedelen af skylden.”

(...)

“Derfor er det i begge parter interesse at hindre de planer, som lægges af de personer, der udgyder folkets blod til fordel for deres egne snævre interesser og i underdanighed over for banden i Det hvide Hus.

Vi må medtænke, at denne krig fører til profitter i milliardstørrelsen for de store virksomheder, om det så er våbenproducenter eller de, som medvirker til genopbygningen.

I denne sammenhæng bliver det meget tydeligt, hvem der profiterer af at have antændt denne krig og af blodsudgydelserne. Det er krigsherrene, blodsugerne, der styrer denne globale politik i skjul bag deres gardiner.

Hvad angår præsident Bush, så udgør de ledere, der kredser om ham, de ledende medieselskaber og FN, der vedtager love for forholdet mellem vetoets herrer og generalforsamlingens slaver, kun nogle af de redskaber, der anvendes til at forråde og udnytte folket.

Alle de ovennævnte udgør en dødelig trussel mod hele verden.”

Citat fra: Osama bin Laden: Dokumentation: Osama bin Ladens tale. Oversat af Pernille Holm. Berlingske 16. april 2004.

Hvornår er diskursanalyse velegnet?

	Faktatekster	Fiktionstekster
Diskursanalyse er egnet til:	Argumenterende tekster: Når afsenderen intentionelt søger at overbevise modtageren ved at italesætte et emne på en bestemt måde. Når afsenderen ubevidst er underlagt en bestemt diskurs, der hersker i samfundet, og italesættelsen af et emne afspejler dette.	Fiktionstekster, der forholder sig til realistiske eller virkelige problemstillinger, og som kan ses i et dialektisk forhold med den samfundsmæssige kontekst. Fiktionstekster med en bevidst eller ubevidst holdning til en given repræsentationskamp (flere diskurser kæmper om af definere synet på et emne) i samfundet.
Diskursanalyse er mindre egnet til:	Ikke intentionelle eller argumenterende tekster, som leksikonopslag og brugsanvisninger.	Tekster, der hverken afspejler en repræsentationskamp eller forholder sig til realistiske eller virkelige problemstillinger. Udelukkende æstetiske nærlæsninger, der ikke forholder sig til tekstens kontekst.

Når man foretager en diskursanalyse i dansk, kvalificeres analysen ved at koble andre danskfaglige begreber med diskursanalysens begrebsapparat. I det følgende er givet forslag til hvordan.

Diskursanalyse af sagprosa

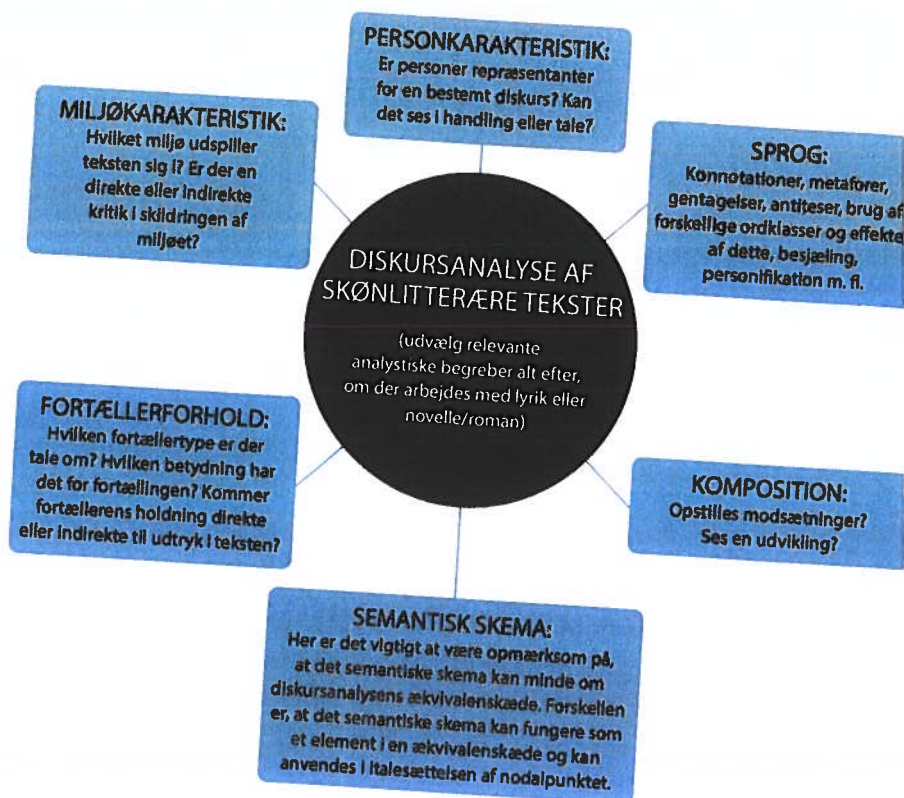
Sagprosa dækker over en lang række faktuelle tekster, og som vi har set, er diskursanalyse egnet til tekster, der – bevidst eller ubevidst – er argumenterende og udtrykker en holdning til et emne. Det kan eksempelvis være tekster inden for opinionsgenren, taler eller reklamer, der italesætter forskellige emner som krop, nationalitet eller sundhed på en bestemt måde. Det er i øvrigt inden for denne genre, at diskursanalyse traditionelt er blevet brugt.

Her ses et eksempel på, hvordan diskursanalyse af sagprosa kan kvalificeres ved at bruge andre danskfaglige begreber:

Eksempel på diskursanalyse af sagprosa

I Sundhedsstyrelsens rygekampagne *Et godt liv uden røg* (2013) italesættes nodalpunktet rygning med en ækvivalensskæde af ord som: *skader, nedbryde, syge, utilpasse, farligt*, hvilket skaber en negativ diskurs omkring rygning. I deres argumentation anvendes patosladede skræmmeargumenter som: "Når du ryger skader du både dig selv og din familie" eller udtalelsen fra læge Martin Døssing: "Rygerne lever i gennemsnit 10 år kortere (...)" I det sidste eksempel kobles skræmmeargumentet med et ekspertargument, hvilket fungerer som rygdækning for Sundhedsstyrelsens budskab. Sundhedsstyrelsen benytter sig desuden af pronominet "du", der skaber en direkte henvendelse til den enkelte modtager og giver budskabet mere gennemslagskraft. Sundhedsstyrelsen har en høj etos, og deres gendrivelse af den antagonistiske diskurs om rygning når ud til en

Nedenfor er illustreret, hvordan man kan sætte analyseredskaberne i spil i forbindelse med diskursanalyse af skønlitterære tekster:

Eksempel på diskursanalyse af skønlitterære tekster

I uddraget af Amalie Skrams roman *Constance Ring* (1885) er den kvindelige hovedperson, Constance Ring, hos præsten og fortæller denne, at hun ønsker en skilsmisse fra sin mand, der har gjort deres tjenestepige gravid. Præsten fraråder hende skilsmisse og beder hende tilgive sin mand som en god kristen. Til dette svarer Constance Ring:

Amalie Skram: Constance Ring (uddrag)

“Men sig mig, hr. Pastor,” sa Constance med dybere stemme, “hvis det nu var en mand, hvis hustru stod i begreb med at føde et barn, som f.eks. hans kontorbud var fader til, ville De så også komme med dette: Ingen kristen mand forlader sin hustru?” Hun så på ham med et næsten fiendtligt blik.

“Her er forholdet forskjelligt. Når en kvinde falder på dette område, røber det en stor fornedrelse, en så dyb moralsk fordærvelse, at hendes nærværelse i hjemmet må anses for besmittende”.

“Ja, man er nu så vant til at høre det, men jeg tror ikke længer på dette med den store forskjel”, sa Constance trodsigt.

Amalie Skram: Constance Ring, Gyldendal 1983

I dette uddrag tematiseres forholdet mellem kønnene og forholdet til religion, og der ses en repræsentationskamp mellem to diskurser konkretiseret ved Constance Ring og præsten.

Præsten er repræsentant for en konservativ og religiøs diskurs, hvor en utro kvinde italesættes med en ækvivalenskæde af ord som *fornedret*, *fordærvet* og *besmittet*, hvilket står i modsætning til mandens utroskab, der er af en helt anden karakter, og som kan tilgives. En grundlæggende forskel på mand og kvinde ses altså i denne diskurs. I modsætning hertil tegnes en antagonistisk diskurs med Constance Ring som repræsentant: “(...) men jeg tror ikke længer på dette med den store forskjel”. Gennem en personkarakteristik af Constance Ring, kan man se en kvinde, der bryder med autoriteter og konservative normer og værdier, og hun tegner dermed en moderne diskurs. Hun gør op med det miljø, hun befinder sig i. Uddraget præsenterer disse to diskurser, men gennem den kritiske skildring af præsten tager fortælleren tydeligt parti, og sympatien ligger hos Constance Ring. Samlet set kan uddraget således ses som et partsindlæg for kvinders rettigheder.

Nedenfor er illustreret, hvordan man kan sætte analyseredskaberne i spil i forbindelse med diskursanalyse af skønlitterære tekster:

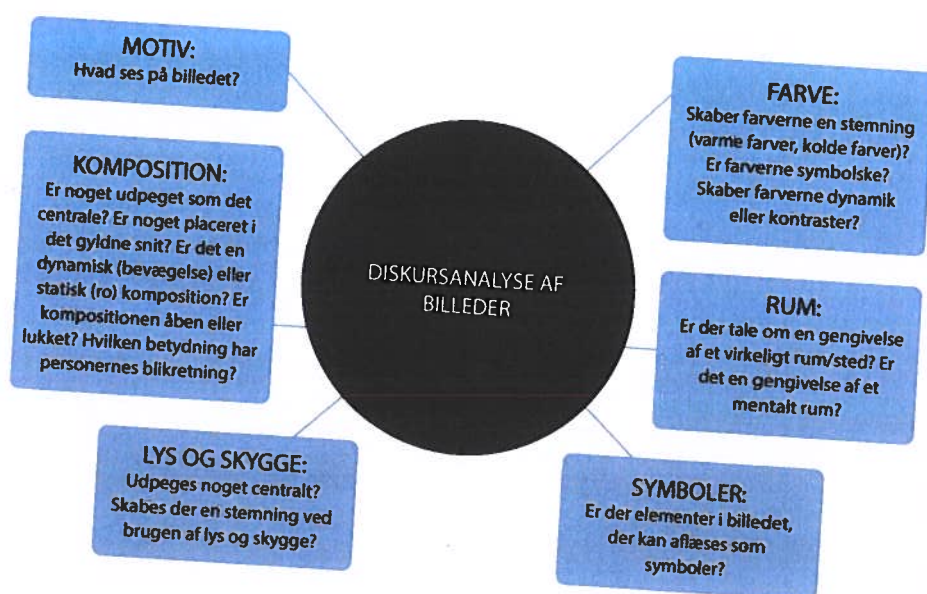
Eksempel på diskursanalyse af skønlitterære tekster

I uddraget af Amalie Skrams roman *Constance Ring* (1885) er den kvindelige hovedperson, Constance Ring, hos præsten og fortæller denne, at hun ønsker en skilsmisse fra sin mand, der har gjort deres tjenestepige gravid. Præsten fraråder hende skilsmisse og beder hende tilgive sin mand som en god kristen. Til dette svarer Constance Ring:

Diskursanalyse af billeder

Når man arbejder med billeder, skal man skelne mellem fakta og fiktion som vist i skemaet *Hvornår er diskursanalyse velegnet?*, se side 37. Hvis billedet er et fiktivt kunstprodukt, skal det være en del af en repræsentationskamp og at definere virkeligheden for, at diskursanalyse er anvendelig. Hvis billedet er dokumenterende, for eksempel et pressefoto, skal det indeholde en form for argumentation, før en diskursanalyse er egnet.

Nogle særlige forhold knytter sig til fotografiet. For det første har fotografiet en grad af autenticitet, som virker overbevisende for modtageren. Dette hænger også sammen med, at billeder ikke behøver tekst som argumentation, og at man som modtager nemt føler sig tæt på begivenheden – et billede siger mere end tusind ord, lyder en talemåde. Dette betyder også, at man kan kommunikere med billeder på tværs af sproggrænser, hvilket kan være særdeles effektivt, hvis man hurtigt vil sprede et budskab på de sociale medier for eksempel. Den moderne teknologi har tilmed gjort det meget nemmere at sprede billeder hurtigt. Det så man for eksempel under Det Arabiske Forår, hvor oprørerne lynhurtigt kunne sende billedokumentation af begivenhederne til verdenspressen.

Her ses et eksempel på, hvordan diskursanalyse af billeder kvalificeres ved brugen af danskfaglige begreber:

Eksempel på diskursanalyse af billeder

Et eksempel på, hvordan billeder kan ændre diskursen og tilmed være afgørende for liv og død, så man under krigen på Balkan i 1990'erne. Der foregik især i Bosnien etniske udrensninger, men diskursen herom havde indtil da i verdenssamfundet været, at det var en evig og gammel konflikt, som lande uden for Balkan ikke kunne gøre meget ved, og som var for kompliceret til at gribe ind i. Et billede af en Bosnisk fangelejr, bragt i *Daily Mirror* 7. august 1992, ændrede dette.

DAILY Mirror
Friday, August 7, 1992
NEWSPAPER FOR THE ARABIES
all world news on 150p, 27p

THE PICTURE THAT SHAMES THE WORLD

STARVING AND DESPAIRING Bosnian prisoners at the Omarska concentration camp seen by Serbia, dedicated to their barbaric policy of "ethnic cleansing" *Picture: 171*

BELSEN 92

HORROR OF THE NEW HOLOCAUST PAGE 2 AND CENTRE PAGES

HOLLOW-EYED and haggard, their faces pale as death, these men stare out from a barbed wire cage. The shocking picture of three starved captives, seen by the world's media, has shocked the world during the Second World War. It was the first time in European history that the world saw the horrors of the Holocaust. The picture was part of a shocking 171 report by the BBC's Peter, which showed the world the reality of the Holocaust. The picture was part of a shocking 171 report by the BBC's Peter, which showed the world the reality of the Holocaust. The picture was part of a shocking 171 report by the BBC's Peter, which showed the world the reality of the Holocaust.

På billedet ser vi ind gennem hegnet til en fangelejr, hvor en stor gruppe mænd er samlet. Læserens blik fanges af den udsultede mand med bar overkrop centralt i billedet. Han ser ud mod beskueren og åbner herved kompositionen op. Antagonismen mellem os-dem og ude-inde vises ved pigtrådshegnets vandrette linjer. De udsultede kroppe, pigtrådshegn og

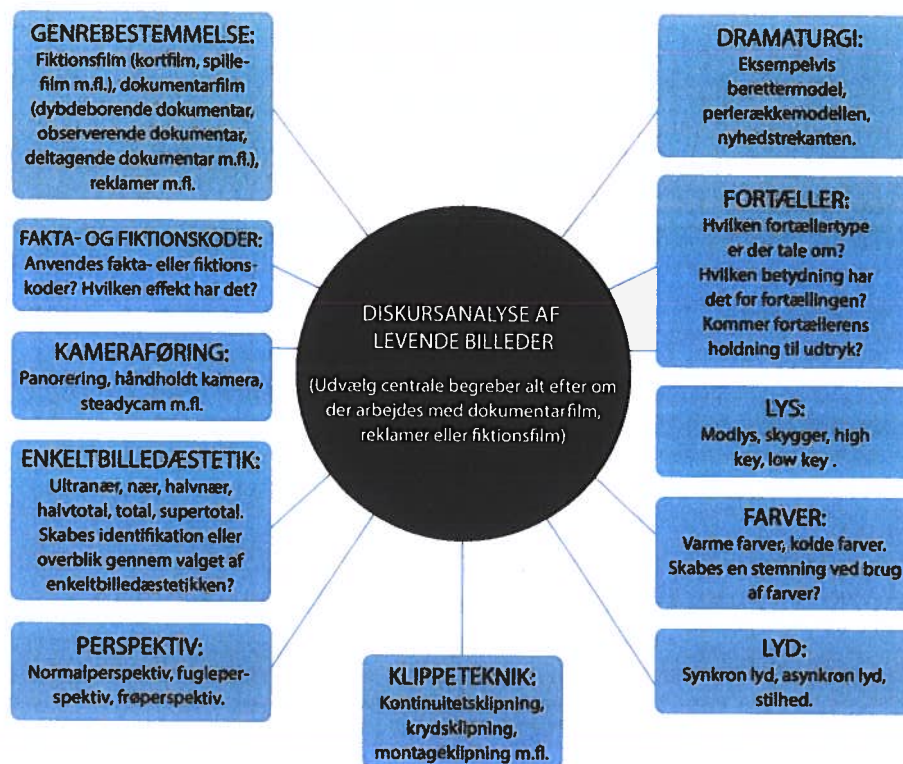
overskriften *Belsen 92* er elementer i en ækvivalenskæde, der skaber associationer til de tyske koncentrationslejre under Anden Verdenskrig. Koblingen mellem krigen i Balkan og Holocaust ændrede brat diskursen fra "de andres komplicerede krig" til "folkedrab". Når der er tale om folkedrab, føler resten af den vestlige verden en smertelig forpligtigelse til at gribe ind omgående, hvilket man også gjorde. Billedets diskursive magt viste sig at have betydning for de politiske beslutninger, der efterfølgende blev truffet i den sociale praksis, og for mange menneskers liv.

Diskursanalyse af levende billeder

De fleste dokumentarfilm kan betragtes som en parallel til en argumenterende tekst, og man kan derfor anvende mange af de samme analyseredskaber som beskrevet under kapitlet om diskursanalyse af sagprosa. Til analyse af spillefilm, altså et fiktionsværk, kan man i lighed hermed bruge redskaberne fra kapitlet om skønlitterære tekster. For begge typer af værker er det relevant at anvende filmtekniske analyseredskaber.

Der er flere gode eksempler på, at også fiktionsfilm intervenserer i virkeligheden. For eksempel behandlede DR's dramaserie *Borgen* i et afsnit samfundets opfattelse af prostituerede. I afsnittet bliver det postuleret, at den herskende diskurs i Danmark er, at prostituerede er socialt udsatte, der skal hjælpes. Det blev vist, hvordan vi glemmer, at nogle selv har valgt at arbejde i prostitutionsmiljøet og kæmper for at blive betragtet som selvstændige erhvervsdrivende – et standpunkt som seriens karismatiske hovedperson Birgitte Nyborg også ender med at tage. Dagen efter, afsnittet blev vist på nationalt TV, kom det Konservative Folkeparti i virkelighedens verden med et lovforslag om, at prostitution skal være et lovligt erhverv, og at prostituerede som følge deraf skal have ret til for eksempel at være medlemmer af en faglig forening og modtage dagpenge.

Et andet eksempel er den amerikanske TV-serie *24 timer*, hvor der optræder en sort præsident. Måske banede TV-serien vejen for, at Barack Obama efterfølgende blev valgt som præsident i USA?

Her ses et eksempel på, hvordan diskursanalyse af levende billeder kvalificeres ved at bruge danskfaglige begreber:

Eksempel på diskursanalyse af levende billeder

I *Borgen* afsnit 5, sæson 3 har Pernille Madsen (spillet af Petrine Agger) fra Arbejderpartiet indkaldt eksperter og prostituerede til høring om prostitution. Der sidder blandt andre to prostituerede i panelet: En tidligere prostitueret, som oplever at have lidt skade af sin tid som prostitueret, og en prostitueret, der er aktiv i branchen og befinder sig godt med erhvervet. I debatten gives meget lidt taletid til sidstnævnte prostituerede og den diskurs, hun repræsenterer. I et klip vises to antagonistiske diskurser: Den ene gennem en ekspert, der italesætter nodalpunktet prostitution med ord, der skaber en offerdiskurs. Den anden diskurs repræsenteres af den prostituerede i branchen, der italesætter nodalpunktet prostitution med ord, der skaber en erhvervssdiskurs. Klippet er præget af faktakoder som synkron lyd og high key belysning, idet diskussionen skal afspejle

en virkelig samfundsdebat. Kameraet filmer den prostituerede i halvnær og viser en saglig, velovervejet og velartikuleret person. Kameraets objektive indstilling understreger dette. Herefter klippes til et billede af Birgitte Nyborg (spillet af Sidse Babett Knudsen) og hendes rådgiver, der sidder sammenbidte, idet de er harme over, at den prostituerede kvinde ikke får taletid. Dernæst zoomes ind på eksperten, der undlader øjenkontakt med den, han taler til, hvilket kan opfattes som arrogance. I det sidste klip ser vi de to parter i ét billede, men den baggrund, de sidder op mod, har to forskellige farver. Eksperten sidder foran en mørk baggrund, mens den prostituerede sidder op mod en hvid baggrund. På denne måde fremstilles kløften mellem de to diskurser visuelt.

Innovation og diskursanalyse i tværfagligt arbejde

Når vi anvender diskursanalyse i danskfaget og i tværfaglige sammenhænge, er det vigtigt at være opmærksom på metodens styrker og svagheder. Hvilke forhold bliver belyst ved at anvende metoden? Og hvilke forhold kan andre metoder belyse bedre?

Diskursanalyse er særligt frugtbar, når målet er at afdække magtforhold i kommunikation. Hvad betyder italesættelsen af et bestemt emne i forhold til den sociale praksis? Findes der flere diskurser på et bestemt område, og hvordan udtrykkes de i forskellige genrer? Diskursanalysen er derimod ikke egnet, hvis formålet er at foretage en æstetisk og sanseorienteret nærlæsning af et værk. Her vil det være mere oplagt at bruge andre danskfaglige metoder. Læs mere om diskursanalysens anvendelighed på forskellige genrer i kapitlet *Hvornår kan man bruge diskursanalyse i dansk?*, se side 36.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at danskfaget ikke har patent på diskursanalyse. Diskursanalyse har rod i humanioras sprogvidenskabelige studier, men har også vundet indpas inden for det samfundsvidenskabelige område. I forhold til tværfagligt arbejde er det derfor vigtigt at forklare, hvordan diskursanalyse anvendes inden for danskfaget. Danskfagets styrke er, at man kan dykke ned i sproget og bruge værktøjerne til analyse af skønlitteratur, sagprosa, billeder og levende billeder i diskursanalysen. I både dansk og samfundsfag arbejdes dialektisk – både med tekstens påvirkning af samfundet og samfundets påvirkning af tekst og italesættelse af et emne. Man kan sige, at danskfaget

Michael Sander Loua: Købesex er wellness for mænd, 2013

Søg på internettet efter artiklen "Købesex er wellness for mænd" af Michael Sander Loua (debatindlæg i Politiken 16. februar 2013).

Billede fra Reden Internationals hjemmeside, 2014

